



Congres Veranderend Grondgebruik

Jan Spijkerboer

Woensdag 3 juni 2026 | Mauritskazerne, Ede

Van ambitie naar uitvoering in het LANDELIJK GEBIED

JAN SPIJKERBOER

Senior adviseur gebiedsontwikkeling/rentmeester

KADASTER

Vanaf de Mauritskazerne neem ik u terug naar de zomer van 1997.





Netherlands

Germany

Belgium

Alkmaar

Zwolle

Hanover

Hildesheim

Osnabrück

Bielefeld

Münster

Paderborn

Göttingen

Kassel

Essen

Dortmund

Eindhoven

Düsseldorf

Antwerp

Bruges

Ghent

Dunkirk

Brussels

Cologne

Bonn

Liège

Lille

Mons

Koblenz





Boise

IDAHO

WYOMING

NEBRASKA

IOWA

Chicago

INDIANA

ILLINOIS

Cincinnati

NEVADA

Salt Lake City

Denver

United States

Kansas City

St. Louis

UTAH

COLORADO

KANSAS

MISSOURI

KENTUCKY

TENNESSEE

Las Vegas

Memphis

Los Angeles

Albuquerque

OKLAHOMA

ARKANSAS

ALABAMA

ARIZONA

Phoenix

NEW MEXICO

Fort Worth • Dallas

MISSISSIPPI

Tucson

TEXAS

California







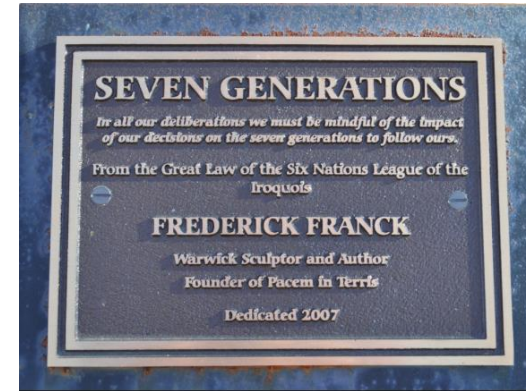
The choices we make today should be guided by a vision of a sustainable world seven generations into the future.



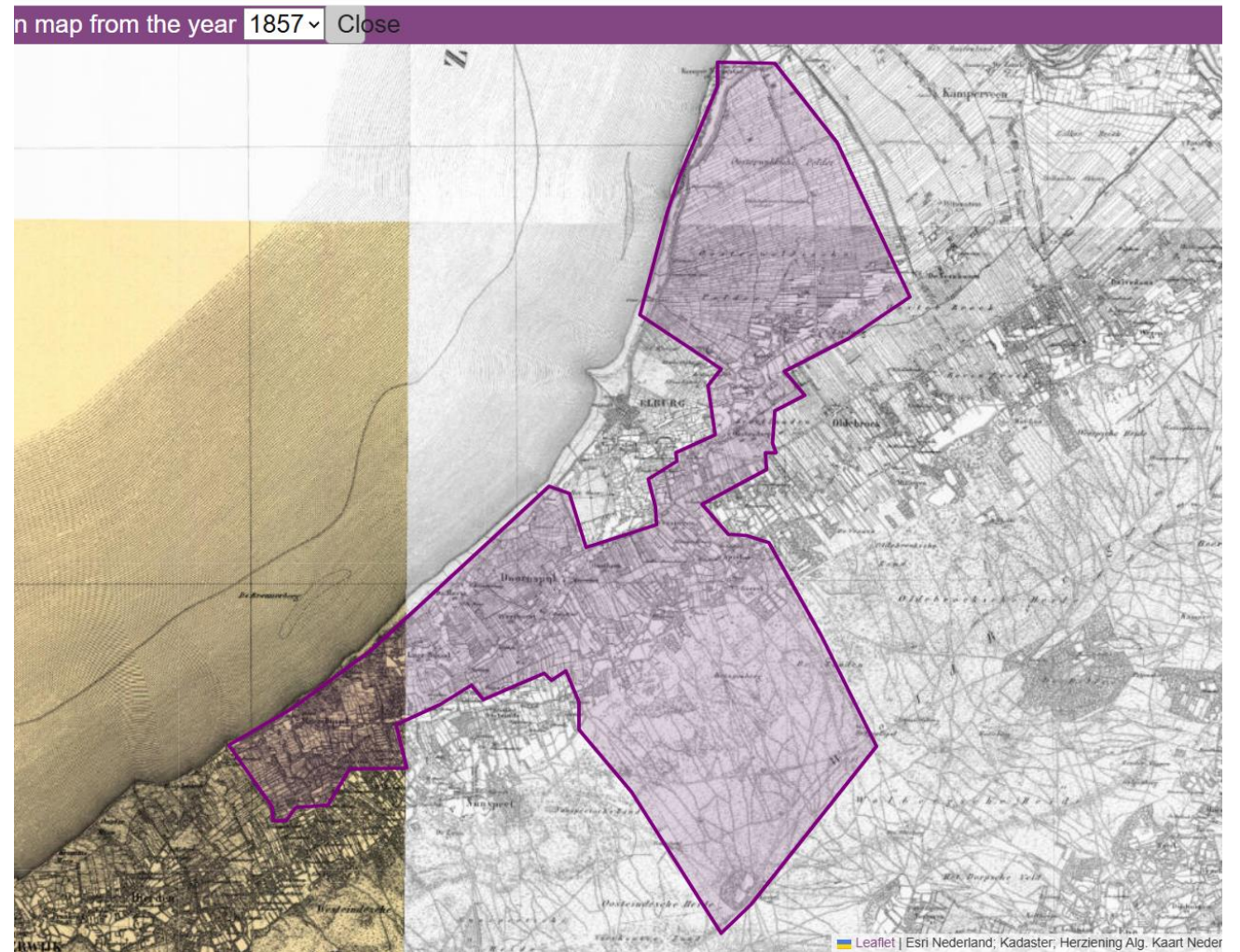
Great Law of the Six Nations League of the Iroquois indianen

In all our deliberations we must be mindful of the impact of our decisions on the seven generations

In al onze overwegingen moeten we rekening houden met de impact van onze beslissingen op de zeven generaties om ons



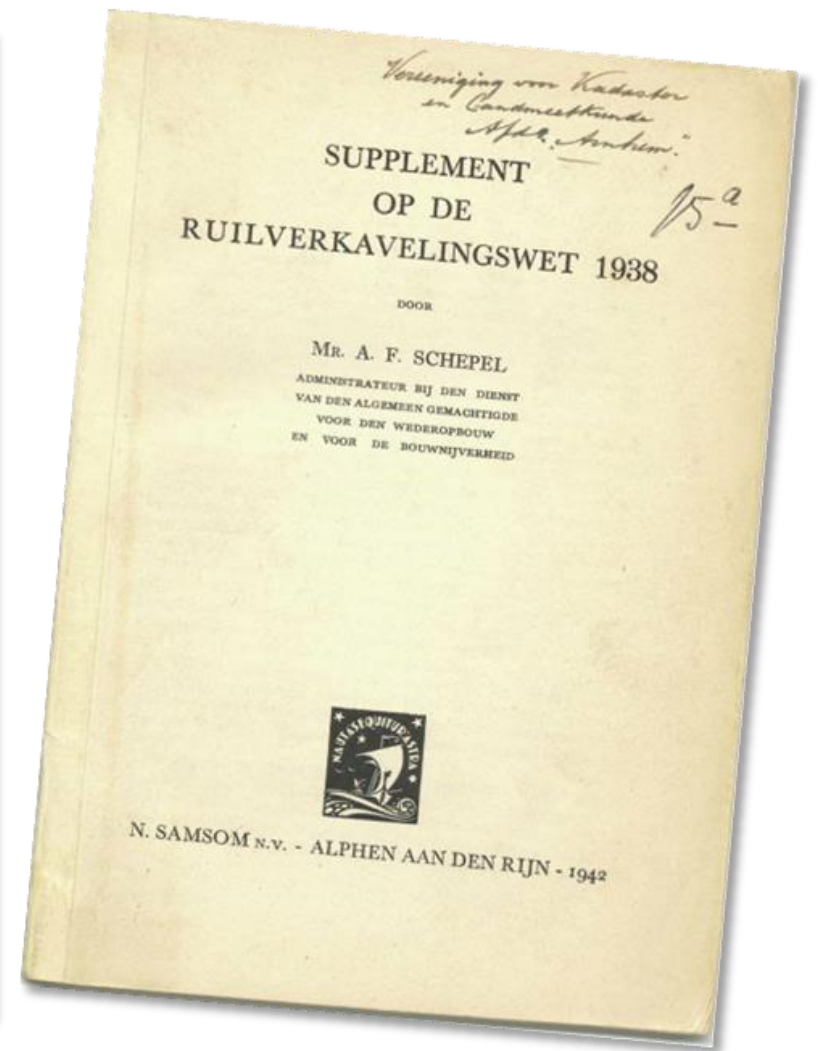
Overgrootvader :
Gerrit Spijkerboer
geboren 13-12-1857 in
Doornspijk
zijn vader, Jan Spijkerboer,
was bakker
zijn moeder Lubbigje Blaauw
Gerrit werd dominee in
Krimpen aan de IJssel ,
Lienden en Harderwijk.





1930-1940





MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeene Beschouwingen.

1. Het herstel van Walcheren is met kracht ter hand genomen. Tegenover de bewoners van dit eiland, dat in verband met zijn strategische sleutelpositie een zoo groot offer in het belang van de bevrijding van ons land en van de geheele geallieerde oorlogvoering heeft moeten brengen, acht de Regeering zich verplicht alles in het werk te stellen, ten einde het herstel zoo spoedig en zoo volledig mogelijk te doen geschieden.

Nu het herstel van de dijken in zooverre voltooid is, dat de kostbare cultuurgrond aan de zee is ontworsteld, zal aandacht moeten worden besteed aan het herstel van dien grond en van de landbouwbedrijven en zal de uitvoering daarvan onverwijld ter hand moeten worden genomen.

Onder herstel van de landbouwbedrijven wenschen de ondergeteekenden evenwel niet te verstaan het herstel van den toestand, zooals deze voor het uitbreken van den oorlog was. Daarmede zou, zoo meenen zij, nóch het belang van Walcheren, nóch het landsbelang gediend zijn. Integendeel: onder „herstel” wenschen zij ten deze te verstaan: het in het leven roepen van economisch verantwoorde bedrijven. In de eerste plaats is daartoe noodig een nieuwe verkaveling van den grond. Dit is op zich zelf niets nieuws, en hiervoor bestaat reeds geruimen tijd een wettelijke regeling, nl. in de zg. Ruilverkavelingswet.

Doeh er is meer. Reeds vóór den oorlog was de agrarische toestand op Walcheren niet gezond. De sterke agrarische bevolkingsdruk immers had op dit eiland geleid tot een versnippering van land- en tuinbouwbedrijven, welke een doelmatige en loonende exploitatie in den weg stond en welke een sociaal en economisch blijvend ongezonden toestand had geschapen. Eenige cijfers, welke ontleend zijn aan een rapport van den Provinciaal Planologischen Dienst voor Zeeland, mogen dit illustreeren.

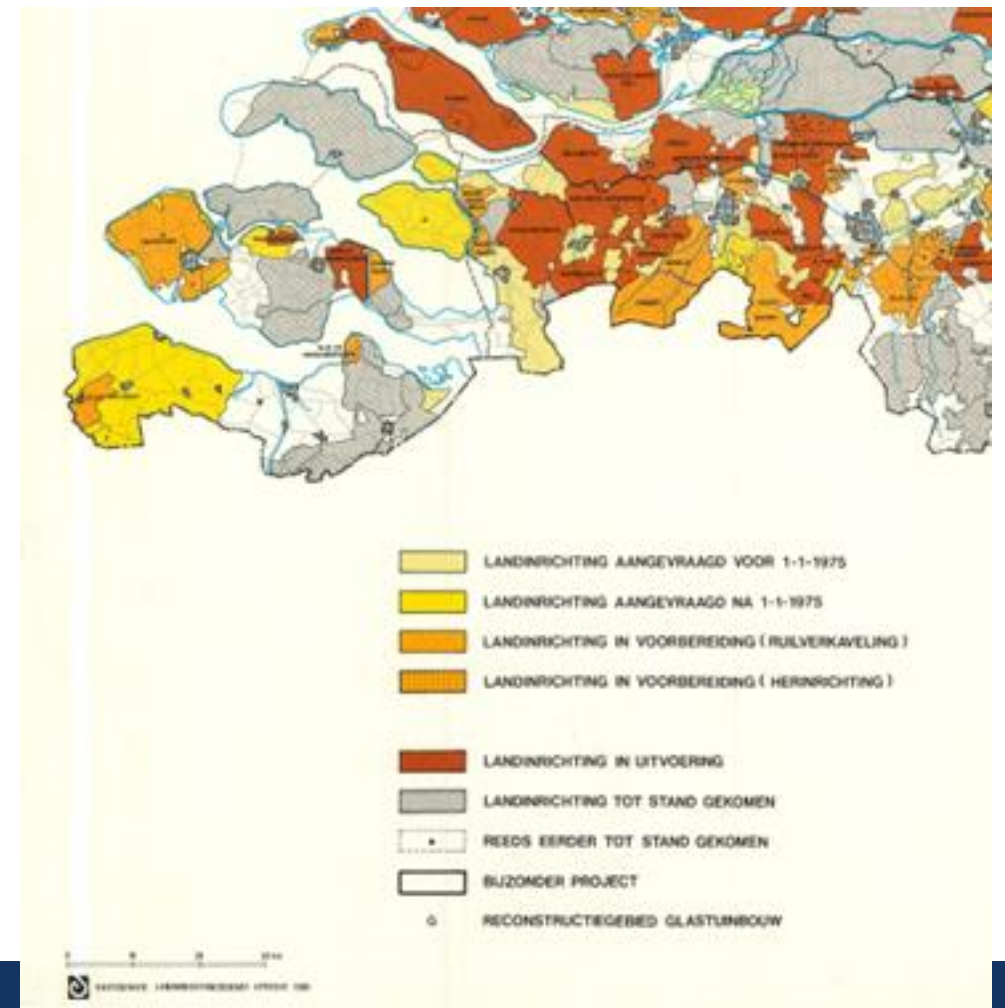
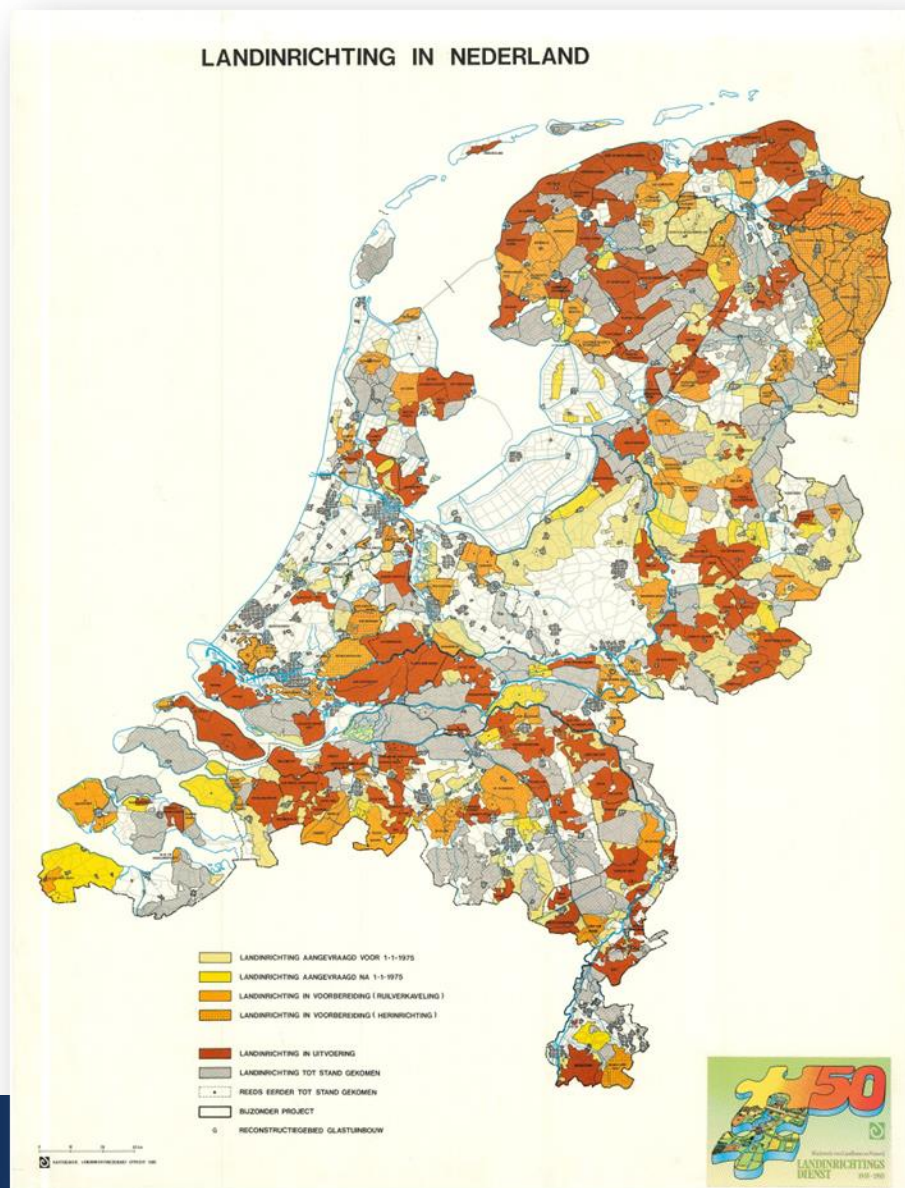
Het aantal landgebruikers in het geïnundeerde gedeelte van Walcheren ter grootte van ongeveer 15000 hectaren bedroeg in de verschillende grootte-klassen in 1940:

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Grootte- klasse	Land- bouwers	Land- arbeiders	Hoofdberoep buiten den landbouw, landgebruikers	Tuin- bouwers	Totaal
1—3 ha	374	52	201	119	746
3—5 „	192	—	27	18	237
5—10 „	282	—	10	4	296
10—20 „	330	—	5	1	336
20—50 „	183	—	—	—	183
Gd. 50 „	5	—	—	—	5
	1366	52	243	142	1803

Herverkavelingswet Walcheren
Inwerkingtreding 27-11-1947



Reconstructieplan Walcheren, 'Het nieuwe Walcheren', 1946.



- Ruilverkavelingen Voorbereidingsschema 1993

Provincie/Project	Laatst bekende oppervi. in ha		Fase					
	budget- taire opp.	nominale opp. (voor ruver afwijk- kend)	a	b	c	d	e	f
			plaatsing op het voorberei- dings- schema	vaststelling laatste deeladvies	vaststelling vooront- werpplan door LC	vaststelling ontwerp- plan door CLC	vaststelling plan door GS	stemming opmerkin- gen
Zeeland								
Walcheren	14.400	–	–	–	1990	1992	1993	1994
IJzendijke-Hoofdplaat	A 674	2.930	–	–	1991	1993	1993	1993
Stavenisse	A 637	2.770	–	–	1991	1993	1993	1993
Poortvliet	A 677	2.945	–	1990	1992	1993	1994	1994
Axel	A 550	2.390	1989	1991	1992	1994	1994	1995
Biervliet	A 757	3.290	–	1990	1993	1994	1995	1995
Oud-Vossemeer	A 630	2.740	–	1990	1993	1994	1995	1995
Aardenburg	6.050	–	–	1990	1993			
Ponte	A 651	2.830	1991	1993				
Zaamslag	A 480	2.075	1992	1993				
Reuzenhoek	A 490	2.145	1992	1993				
Inkel	A 1.066	3.330						
Philippine	A 1.168	3.650						

Voorbereidingsschema Landinrichting 2004

Bij besluit d.d. 16-12-2004 nr. DP-2004-1605 heeft de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ingevolge artikel 18, lid 4 van de Landinrichtingswet (Stb. 1985, 299) het Voorbereidingsschema Landinrichting 2004 vastgesteld. Ingevolge artikel 22, lid 1 van de Landinrichtingswet volgt hierna een uittreksel van dit voorbereidingsschema betreffende ruilverkavelingen, herinrichtingen, aanpassingsinrichtingen en ter informatie toegevoegd kavelruil -plus, reconstructie en vorm van landinrichting nog nader te bepalen per peildatum 1 januari 2004.

Voorbereidingsschema

Groningen

- Herinrichting
 - Meerstad
 - Binnen Aa
- Kavelruil-plus
 - Middag-Humsterland

Friesland

- Herinrichting
 - Hollum-Ballum
 - Alde Feanen (SGP)¹
 - Beekdal Linde
 - Fochteloërveen

- Vorm van landinrichting nog nader te bepalen
 - Noordwest Overijssel (SGP)

Gelderland

- Ruilverkaveling
 - Ochten-Opheusden
 - Epe-Vaassen-Oost
 - Binnenveld-Oost
- Herinrichting
 - Winterswijk-Oost
 - Huinen-Ermelo-Putten
 - Epe-Vaassen-West
- Reconstructie
 - Neede-Borculo
- Vorm van landinrichting nog nader te bepalen
 - Park Over Betuwe

Utrecht

- Ruilverkaveling
 - Linschoten
- Herinrichting
 - Binnenveld-West
 - Vallei Zuid-West
 - Langbroekerwetering
- Vorm van landinrichting nog nader te bepalen
 - Groengebied Utrecht-West (SGP)

Noord-Holland

- Herinrichting

- Wintelre-Oerle
- Herinrichting
 - Teteringen
 - Dommelstroom
 - De Leijen
- Kavelruil -plus
 - Bergeijk-Keersop
- Reconstructie
 - Beerze-Reusel (SGP)
 - Gemert-Bakel

Limburg

- Herinrichting
 - Beek
 - Grensmaas (SGP)
 - De Graven
 - Nederweert
 - Landschapspark Susteren
 - Ransdalerveld
- Vorm van landinrichting nog nader te bepalen
 - Peelvenen (SGP)

¹ SGP: Strategisch Groen Project.

Zeeland

- Ruilverkaveling
 - Philippine
- Herinrichting
 - West-Zeeuws-Vlaanderen



- Hoe gaat het met de Wilg?



• Inrichtingsplan

Legenda

algemeen

- projectgrens
- - - gemeentegrens

natuur

- flora en fauna passage, aan te leggen
- natuurvriendelijke oever, aan te leggen
- nieuwe natuur, aan te leggen

landschap

- bermbeplanting, aan te leggen
- lijnbeplanting, aan te leggen
- landschapselement, aan te leggen

verkeer

- m verkeersplateau, aan te leggen
- ⬢ snelheidsremmende voorzieningen (drempels), aan te leggen
- uit openbaarheid te onttrekken wegen

recreatie

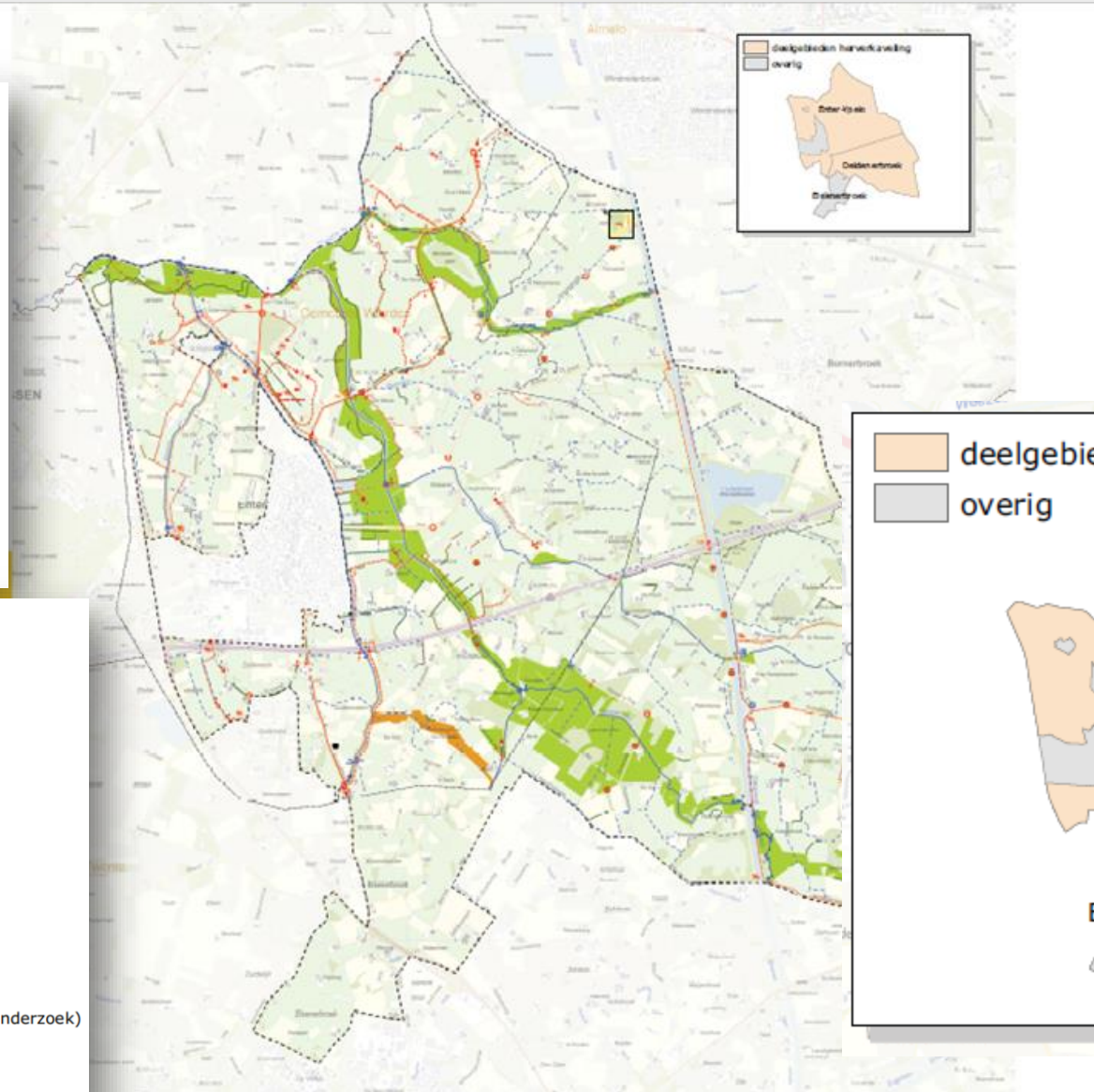
- y parkeerplaats, aan te leggen
- wandelpad, aan te leggen
- - - fietspad recreatief, aan te leggen
- - - fietspad utilitair, aan te leggen
- - - fietssuggestie stroken, aan te leggen
- ruiterpad, aan te leggen

water

- e vispassage, aan te leggen
- * verbeelding van de Regge, aan te leggen
- [onderleider, aan te leggen
- waterloop, aan te leggen - te verbeteren
- - - waterloop, aan te leggen - te verbeteren (afh. van nader onderzoek)

landbouw

- boerderij nieuwbouw, aan te leggen



- Criteria - keuze inzet instrumentarium gebieden -



- Instrumentenkoffer, maatwerk aanpak



Laagdrempelig
Vrijwillig
Vrijblijvend
Regie provincie
Verbindend
Realiserend

Realisatie niet noodzakelijk

Vrijwillige Kavelruil

Realisatie gewenst

Planmatige Kavelruil

Realisatie noodzakelijk

Wettelijke Herverkaveling

De volgorde van een project kan doorlopen worden op basis van de mate van complexiteit:

- Gebruiksovereenkomst
- Minnelijke grondaankoop
- Vrijwillig traject
- Voorkeursrecht
- Sectorale kavelruil
- Integrale planmatige kavelruil
- Wettelijke herverkaveling
- Gedoogplicht
- Onteigening
- Kostenverhaal

laag

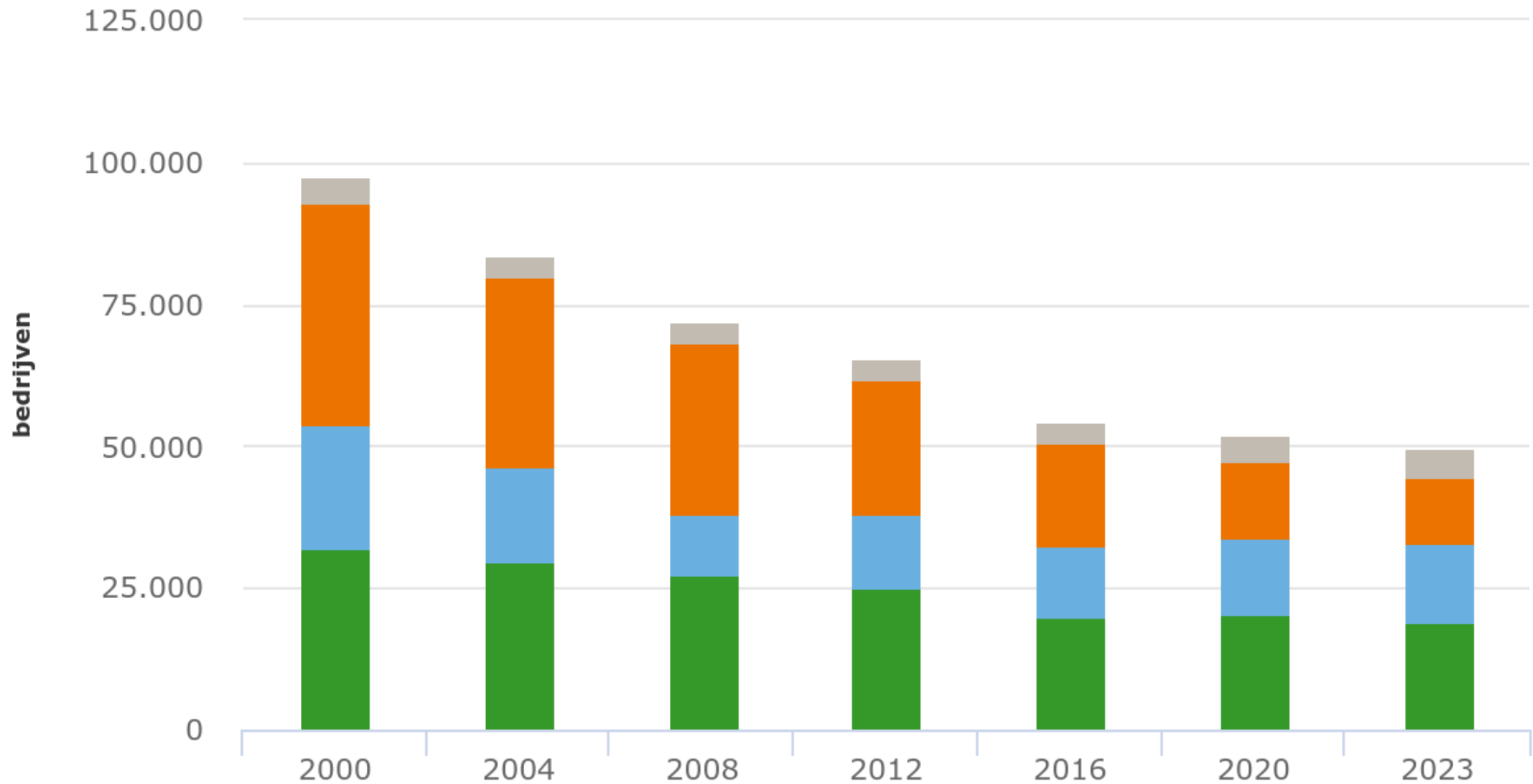


hoog

mate van complexiteit van het
planproces

Opvolgingssituatie

Land- en tuinbouw



Rechtspersoon <= 51 jaar >= 51 jaar met opvolging >= 51 jaar zonder opvolging

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

Extensivering in en rond stikstofgevoelige N2000 gebieden

Hoogte subsidie en aanvraagperiode



Startdatum:

woensdag 22 april 2026
09:00



Einddatum:

maandag 8 juni 2026
17:00



Per samenwerkingsverband ontvangt u:

Minimaal € 125.000



Totaal budget:

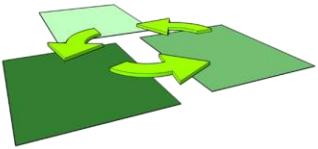
€ 78.788.000



- Landinrichting

doorlooptijd: 1½-2 jaar (excl. beroep)

KAVELRUIL



INRICHTINGSPLAN



doorlooptijd: 4-5 jaar (excl. beroep)

UITVOEREN
VAN
WERKEN

HERVERKAVELING

BESLUIT
TIJDELIJK
GEBRUIK

RUILPLAN

LIJST DER
GELDELIJKE
REGLINGEN

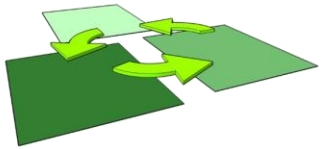


~~Overdrachtsbelasting~~



doorlooptijd: 1½-2 jaar (excl. beroep)

INRICHTINGSPROGRAMMA en INRICHTINGSBESLUIT



doorlooptijd: 4-5 jaar (excl. beroep)

UITVOEREN
VAN
WERKEN



HERVERKAVELING

BESLUIT
TIJDELIJK
GEBRUIK

RUILPLAN

BESLUIT
GELDELIJKE
REGLINGEN

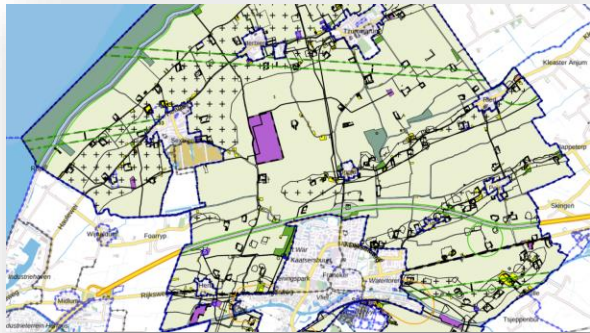


Wettelijke herverkaveling

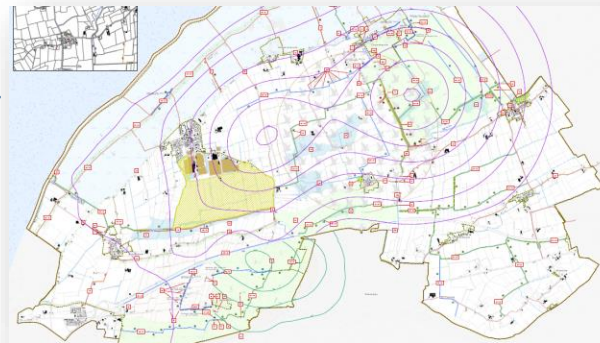
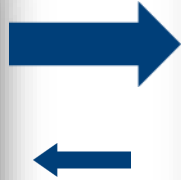
Kenmerken:

- Van onderaf initiatieven → partijen samen
- Gezamenlijk verzoek aan Gedeputeerde Staten van de provincie
- GS neemt een besluit
- Bij positief besluit wordt procedure gestart
- Ruilproces (toedeling) → alle partijen nemen deel, uitstappen is niet mogelijk
- Toewijzing → bijvoorbeeld lijnelementen als wegen en waterlopen

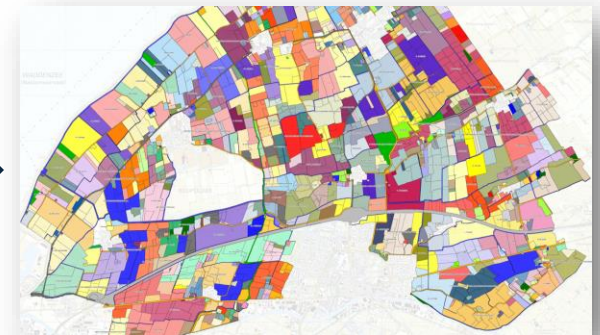
- Relatie met ruimtelijke ordening
- Ruimtelijke ordening: functietoekenning
- Landinrichting: functievervulling (integratie en verwezenlijking van functies)



ruimtelijk plan



inrichtingsplan



ruilvervalsplan

‘Landinrichting strekt tot verbetering van de inrichting van het landelijke gebied overeenkomstig de functies van dat gebied, zoals deze in het kader van de ruimtelijke ordening zijn aangegeven.’

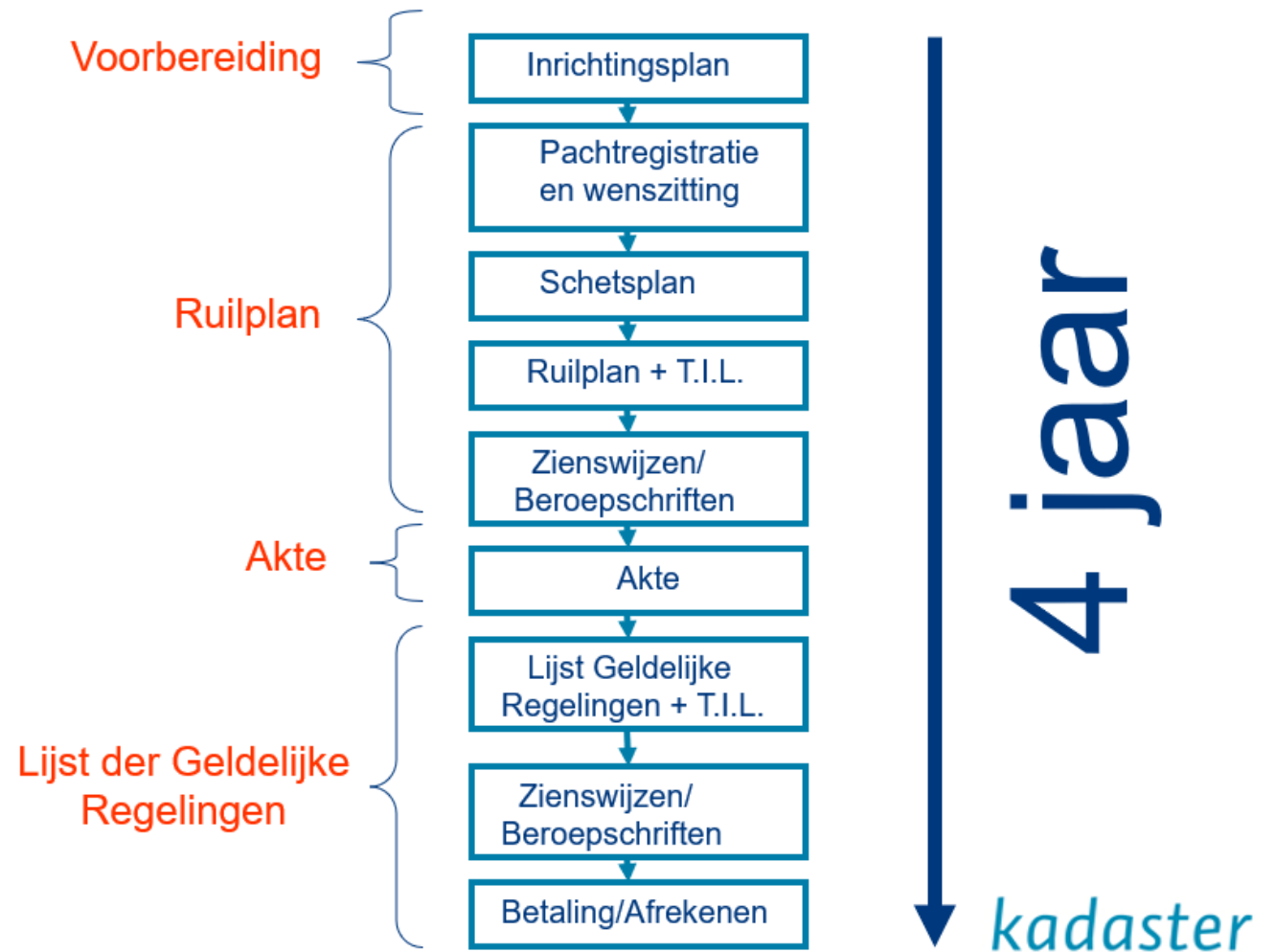
• Proces wettelijk

Let op:

- Al na 3 jaar vindt de kavelovergang plaats
- Dan kunnen de nieuwe kavels in gebruik genomen worden
- Geen Didam regels

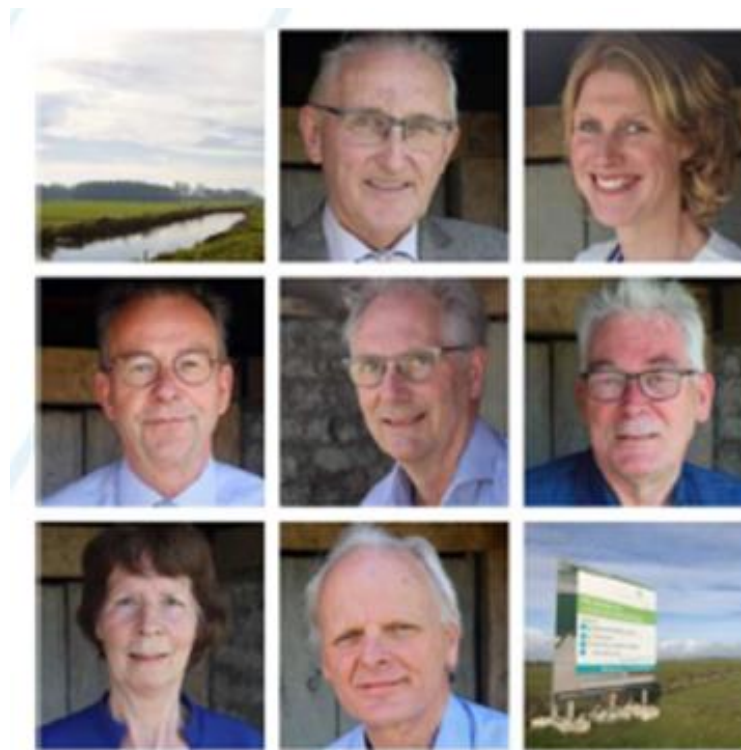
Kanttekening:

- cassatie tegen ruilplan; vertraging circa 1 jaar



Wie kan een herverkaveling starten? Bevoegdheden van Gedeputeerde Staten

Delegatie is mogelijk naar een
bestuurscommissie



Rechten belanghebbenden in een herverkaveling

Herverkaveling: samenvoeging, verkaveling en verdeling van onroerende zaken

Toedelingsaanspraken:

1. recht van dezelfde aard
2. recht van gelijke hoedanigheid en gebruiksbestemming, voor zover het belang van de landinrichting zich hiertegen niet verzet
3. ontsloten kavels
4. gelijke oppervlakte in kavels, behoudens korting en over- of onderbedeling

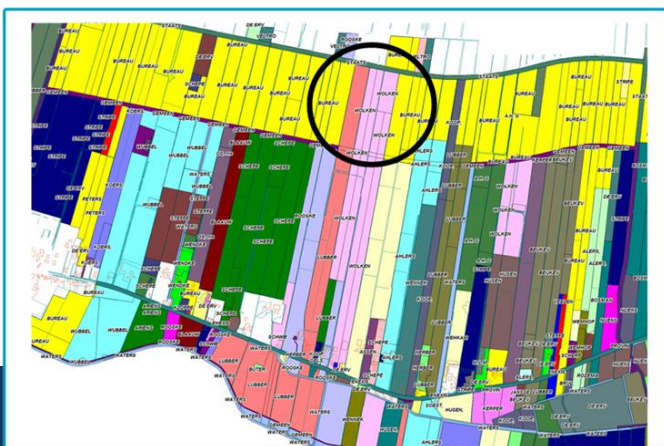
Aanspraken gelden voor eigenaren en pachters

Afzonderlijke registratieprocedure voor pacht (persoonlijk recht)



- Stikstofwinst in Nieuw Schoonebeek (2000 ha)

- Buffer gerealiseerd tussen Bargerveen en blok van Nieuw Schoonebeek, daarop bijv mestuitrijverbod
- 1x Bedrijfsbeëindiging varkenshouderij
- 2x bedrijfsverplaatsing veehouderij van 1km naar 3 km van Bargerveen
- Verlegging van een weg van Bargerveen af
- Uitplaatsing van enkele landbouwpercelen in het Bargerveen
- Ecologische verbindingen gerealiseerd in het herverkavelingsblok
- Doorlooptijd: van peildatum 2 jaar, incl kavelovergang, 2,5 jaar tot akte.





Ondertekening ruilakte Blokzijl Vollenhove 14 december 2022

- **Landinrichting anno 2026**

- **Hernieuwde interesse in landinrichting**
- **Draagvlak: 80% van de agrarische ondernemers vindt dat de overheid moderne vormen van ruilverkaveling mogelijk moet maken (LTO, Grondvisie 2021).**
- **Landrichting 2.0 → participatieve Omgevingswet**
- **Grotere rol van provinciale grondbanken en nationale grondbank**
- **(Her)verkavelingen :**
 - **2022: Akte Blokzijl-Vollenhoven**
 - **2023: Akte Franekeradeel-Harlingen**
 - **mogelijke nieuwe herverkaveling : Aldeboarn-De Deelen**
 - **(**
- **Capaciteitsvraag en kennisoverdracht van groot belang**

- **Wat is anders in de Omgevingswet :**
- **Er wordt een Programma vastgesteld door Gedeputeerde Staten.**
- Als gedeputeerde staten met betrekking tot een gebied overgaan tot landinrichting als bedoeld in artikel 12.3, eerste lid, stellen zij een programma vast dat is gericht op de verbetering van de inrichting van het gebied. Het inrichtingsprogramma kan in ieder geval de maatregelen en voorzieningen, bedoeld in artikel 12.3, bevatten.
- **Er wordt een Plan vastgesteld door Gedeputeerde Staten.**
- Maatregelen en voorzieningen en kaart
- **Apart besluit voor het onteigenen van gronden.**
- ***Toewijzing wordt toedeling en toedeling wordt toewijzing???***

Het procesteam ondersteunt regionale gebiedsteams door als rekenbureau voor de regio's te fungeren en door randvoorwaardelijke en technische kennis te ontsluiten. Die kennis heeft ook betrekking op het gebied van landinrichting.⁸³

Daarnaast hebben provincies soms hulp nodig bij landinrichtingsvragen, zeker bij gebiedsoverstijgende kwesties. Het Rijk dient daarom op korte termijn met de provincies afspraken te maken over adequate facilitaire ondersteuning voor het opstellen van de gebiedsplannen en de uitvoering daarvan. Het Rijk moet tevens (interdepartementaal) een snelle beantwoording van vragen die daarbij naar voren komen faciliteren.



De noodzaak tot integrale gebiedsprocessen. Vrijwel alle gesprekspartners vinden een integrale aanpak nodig. Lokale overheden vinden een integrale kaders vanuit het Rijk om alle ruimtevragers een plek te geven: per gebied en gebiedsoverstijgend. Agrarische partijen vragen voorafgaand aan de gebiedsprocessen om objectieve en transparante ecologische analyses. Zij willen dat de overheid bij de landinrichting een evenwicht zoekt tussen twee doelen: herstel van de natuur en versterken van het landbouwperspectief in het gebied. Sommige partijen willen dat er naast een ecologische autoriteit ook een agrarische autoriteit komt, zodat er evenwicht in de weg van kennis en belangen ontstaat.

Wat wel kan

Uit de impasse en een aanzet voor perspectief

5 oktober 2022

- Voetnoot 83 Veel kennis over integrale gebiedsprocessen is de afgelopen jaren met het verdwijnen van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) uit “Den Haag” weggevoeld; het is hier de vrees of dat in verschillende provinciehuizen voldoende is gecompenseerd.
- Voor de voortgang van het proces is dit een essentieel aandachtspunt.





Het woordje Wilg komt 6 keer voor:

Provincies gaan meer gebruik maken van de WILG, en dan specifiek het landinrichtingsinstrument in de WILG. Dat maakt het mogelijk om met draagvlak van de grote meerderheid van grondeigenaren in een gebied tot een andere verdeling/toedeling van gronden te komen in gebiedsprocessen.

- 23-11-2022





VERKAVELLEN MET DE OMGEVINGSWET

Een handreiking voor de inrichting van het landelijk gebied



Landinrichting met wettelijke herkaveling

Wat zijn de condities voor een succesvolle inzet in de huidige context

W. Nieuwenhuizen, C.M. Walther, D.A. Kamphorst, P.P. Kulper,
J. Spijkerboer en J. Heinen

| WOT-rapport 171



WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Verkenning van het perspectief voor landinrichting bij de Aanpak Veluwe

Jaap Ruiter
Jaap Ruiter advies

Jan Gorter
Land in zicht Advies

DECEMBER 2025



De uitvoering van versnellingsprojecten transitie landelijk gebied

Extensivering van de landbouw in Aldeboarn-De Deelen, overgangsgebieden in Drenthe
en Noord-Brabant

W. Kuindersma, J. van den Berg, C.M. Walther en B. Silvius

| WOT report 176



Samenvatting conclusies rapport uitvoering versnellingsprojecten in het Landelijk Gebied

Tabel S.1 *Overzicht verschillen tussen versnellingsmaatregelen (casestudies).*

Maatregel	Primair doel extensivering	Budget (miljoen euro)	Besteed (miljoen euro)	Instrumenten	Operationeel (eind 2025)	Mechanisme
Aldeboarn-De Deelen	Waterpeilen verhogen (klimaat)	21,8	0	Compensatiesystematiek Veenweide (CSV)	Nee	Peilbesluit en nadeel-compensatie
Overgangsgebieden Drenthe	Verlagen stikstof	37,4	0,3	Gedeeltelijke afwaardering grond	Nee	Kwalitatieve verplichting en subsidie
Natuurinclusieve landbouw Noord-Brabant, onderdeel Afwaarderings-arrangement voor extensiverende graasdierhouderij	Verlagen stikstof/ verbeteren waterkwaliteit	22,5	0.8	Gedeeltelijke afwaardering grond	Nee	Kwalitatieve verplichting en subsidie
				Beleidsregel grond voor extensivering (koop- en pachtconstructie)	Ja	Aankoop grond, erfpacht, kwalitatieve verplichting

Enkele conclusies

- Liever compensatie in grond dan in geld
- Wachten op goedkeuring regelingen bij de Europese Commissie ivm beoordeling staatssteun
- minder bureaucratische financieringsstromen
- een gezamenlijke, langjarige gebiedsaanpak door Rijk en provincies, met een tijdshorizon van 15 tot 25 jaar.

Enkele adviezen uit dit rapport:



- Draagvlak in het gebied om tot uitvoering te komen
- Duidelijkheid over de gebiedsopgaven
- Er is urgentie om de doelen te halen.

Tien condities voor toepassen van landinrichting:

1. Draagvlak bij zowel bestuurders als gebiedspartijen en grondeigenaren vergroot de kans op inzet van het instrument;
2. Er moet overeenstemming zijn over de concrete opgaven en doelen bij zowel de overheden als de gebiedspartijen;
3. Het provinciale bestuur(GS) moet ervan overtuigd zijn dat afdwingbaarheid nodig is om de gebiedsdoelen te kunnen halen.

- 4. Goede representatie van grondeigenaren**
- 5. Afspraken over samenwerking tussen overheden: provincie, gemeente, waterschap**
- 6. Professionele ondersteuning van zowel een uitvoeringsorganisatie als het Kadaster**
- 7. De inzet van flankerende beleidsinstrumenten kan het doelbereik vergroten**
- 8. Vergunningverlening en aanpassing van het omgevingsplan**
- 9. Voldoende expertise en vaardigheden**
- 10. Voldoende ruilgrond om te kunnen starten**

Welke doelen zijn duidelijk of moeten dat nog worden?

- Realisatie van het Natuur Netwerk Nederland(2027);
- Realisatie van de Kader Richtlijn Water(2027);
- Verbeteren van de landbouwkundige verkaveling vanwege versnippering van eigendom of gebruik

Nog verduidelijking te krijgen voor:

- Overgangsgebieden naast N2000 gebieden
- Waterpeilverhoging in veenweidegebieden vanwege de klimaatopgaven
- Natuurvergunningen (oplossen van de PAS melders)

Mag ik een wens doen?

- Neem als gemeenten het initiatief voor een integraal plan door een aanvraag te doen voor wettelijke herverkaveling bij GS;
- Maak de gebieden niet te groot, maximaal 3000 ha;
- Probeer niet alles gelijk te regelen maar kies voor een gefaseerde aanpak;
- Afhankelijk van de opgaven kies voor het vrijwillige spoor en/of wettelijke spoor;
- Koppel natuurvergunning verlening aan verplaatsing en wettelijke herverkaveling (zorg voor garantie en onderbouwing)
- De data zijn beschikbaar nu met de uitvoering aan de slag
- Zorg voor een gevulde grondpot

The choices we make today should be guided by a vision of a sustainable world seven generations into the future.



- Dank voor uw aandacht



Literatuur

- [Verkavelen-met-de-omgevingswet](#)
- [Landinrichting met wettelijke herkaveling WEnR en Kadaster](#)
- [De uitvoering van versnellingsprojecten transitie landelijk gebied](#)
- [bedrijfsopvolging grafiek CBS en WEcR](#)
- [verkenning perspectief landinrichting Aanpak Veluwe](#)
- [Seven Generations Principle: Healing the Past & Shaping the Future — The Indigenous Foundation](#)

